

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

Патріотичне виховання у бібліотеці
як основа духовного розвитку дитини:
до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні
Огляд діяльності

Київ 2015

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

Патріотичне виховання

у бібліотеці як основа духовного розвитку дитини:
до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні
Огляд діяльності

Київ 2015

ББК 78.387.38:74.200.52

П 20

УДК 027.625

Автор-укладач: Н.А. Хльобас
Літературний редактор: В.Я. Полісаєва
Відповідальна за випуск: А.І. Гордієнко

Патріотичне виховання у бібліотеці як основа духовного розвитку дитини: до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні : огляд діяльності / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. А. Хльобас. — Київ, 2015. — 40 с.

Огляд містить інформацію про досвід спеціалізованих бібліотек України для дітей з організації та проведення протягом 2012-2014 рр. тематичних заходів, спрямованих на патріотичне виховання юних громадян країни, на основі матеріалів періоду Другої світової війни.

Джерельну базу видання склали інформаційні ресурси Національної бібліотеки України для дітей та обласних бібліотек для дітей про найважливіші творчі та виховні заходи, присвячені Великій Перемозі.

© Національна бібліотека України для дітей

Патріотизм. Що стоїть за цим словом? Для когось прояви патріотизму — це жовто-блакитна стрічка на зап'ястку, для іншого — можливість покласти життя заради процвітання держави; хтось вважає себе патріотом давно виїхавши за межі рідної країни та сумуючи за батьківщиною здалеку, а хтось виборює право на те, щоб зробити усе можливе для здійснення мрії, в якій Батьківщина — вільна, сильна країна, з прозорим мирним небом та щасливими громадянами, які з впевненістю у завтрашньому дні відчують гордість за власну державу. Такі різні вияви, різні грані, які об'єднує головне — любов. Адже в основі патріотизму лежить саме любов до батьківщини — рідної землі, на якій ми народилися, землі, де промайнуло наше дитинство, де залишилася батьківська хата і квітучий сад та до Батьківщини як країни, з якою історично пов'язані наші долі, яка об'єднує нас у спільних сподіваннях та прагненнях, країни, за яку ми несемо відповідальність.

Без цієї любові, без готовності примножувати досягнення держави, без прагнення оберігати її честь та захищати гідність, без усвідомлення свого роду та належності до нації ти не можеш вважатися повноцінним громадянином держави.

Коли людина стає громадянином? Чи тільки народившись, чи вже згодом, усвідомивши власне місце у суспільстві? Особа, яка має право на набуття громадянства України за народженням, є громадянином України з моменту народження¹ — саме так написано у Конституції України. Формально це є вірним визначенням. Але, насправді, громадянина із дитини необхідно виплекати, виховати у ній патріота і віднести до цього варто з усією відповідальністю, адже ціна цієї уваги — майбутнє країни.

З чого ж складається патріотичне виховання? Якщо саме поняття «патріотизм» є синтетичним і складається з емоційно-морального ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, матеріальних і духовних здобутків суспільства, то і у виховній роботі слід ознайомлювати дітей з явищами суспільного життя, з народознавством, із засобами мистецтва, приділяти увагу до вивчення

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

національних державних свят та, звичайно ж, героїчного минулого країни, однією з сторінок якого є трагічна та славетна участь українського народу у Другій світовій війні.

Історичний період Другої світової війни сприймається громадянами України з повагою і відчуттям значимості, незважаючи на процес природної зміни поколінь, який призводить до зменшення емоційної складової в оцінках історичних подій. У той же час, у країні посилюється напруження та рівень заполітизованості у трактуванні такої важливої сторінки історії України та світу загалом. Друга світова війна стала тим чинником історичної пам'яті українців, який продовжує розколювати їх політично, ідеологічно і ментально, відбувається активний процес перегляду причин, подій і результатів цієї війни з точки зору сучасних реалій українського буття. Ідеологічна забарвленість ставлення до цієї історичної події змінюється в залежності від власних міркувань або політичних уподобань дослідників. Довгий час до згоди не могли дійти навіть у визначенні назви: «Велика Вітчизняна війна», «Велика Вітчизняна війна українського народу», чи все ж таки «Друга світова війна». Також слід зауважити, що при радикальних змінах значною мірою втрачається той позитивний імпульс, який був притаманний радянському міфу про Велику Вітчизняну війну. Безумовно, ця війна принесла безліч страждань українському народу, але переважно негативний матеріал неможливо використовувати як ґрунт для виховання патріотизму у дітей. Як виробити вірне сприйняття подій Другої світової війни підростаючим поколінням? Головним чинником, що має лягати в основу висвітлення цих подій у вихованні дітей, має стати відданість, з якою українські люди боронили свою землю. Чи варто зациклюватися на ідеологічних аспектах, вирішувати бібліотекарю чи педагогу у кожному випадку окремо, зважаючи, у першу чергу, на вік дітей, але, головне — наголошувати, що кожен із героїчних земляків, **ЗАЩИЩАВ СВОЮ ЗЕМЛЮ**, хто із зброєю в руках, а хто працюючи на благо країни в тилу. Головне — вони любили свою землю і мріяли про її мирне та процвітаюче майбуття.

Однією з умов успішного виховання патріотизму в дітей є визначення вікового етапу, який дає можливість активно формувати ці почуття. Розпочинати національно-патріотичне виховання дити-

ни доречно змалку, і найсприятливішим періодом для цього є середній дошкільний вік (діти 4-5 років), означений особливою цікавістю до соціального світу та суспільних явищ.

Слід зазначити, що патріотичні почуття дітей дошкільного віку формуються на щоденному спілкуванні з найближчим оточенням — сім'єю, батьківським домом, рідним містом, селом, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотизму у дошкільників має власний приклад дорослих, оскільки діти значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

З молодшого шкільного віку діти стають вже більш відкритими до зовнішнього впливу та формування патріотичних понять, що проявляється у прагненні до об'єднання, до чітких розмежувань на «своїх» та «чужих», з'являється так званий інстинкт «зграї». Це той період, коли необхідно дуже виважено та відповідально відноситися до того, на яких саме прикладах та якими засобами прищеплювати дитині відчуття патріотизму та враховувати силу суспільного впливу на формування патріотичної свідомості. Так, у цьому віці доречними будуть співпраця із закладами культури, спеціалізованими об'єктами патріотичного виховання — музеями, меморіальними комплексами, культурно-етнографічними центрами, адже саме ці установи, надають можливість поринути у реальні умови тих часів, що безпосередньо сприяють формуванню патріотичних якостей особистості.

В умовах напруженого соціально-політичного становища в Україні, коли необхідність виховання патріотизму в дітей та молоді стає не просто актуальним питанням, а нагальною потребою, важливим та дієвим засобом професійного впливу на формування громадянської позиції підростаючого покоління є саме спеціалізовані бібліотеки для дітей. Ненав'язливо, але переконливо, саме бібліотекарі-професіонали, переймаючи щоденну виховну естафету від батьків, вихователів та вчителів, сприяють чіткому усвідомленню громадянської позиції користувачів-дітей.

Ефективність патріотичного виховання сучасної дитини безпосередньо залежить від форм і методів його організації. Пріоритетну роль відіграють активні форми, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення і базуються на принципі

багатосторонньої взаємодії. До таких форм належать різноманітні види дискусій, ситуаційно-рольові ігри, «мозкові атаки» тощо.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання віднесемо й екскурсії вулицями рідного міста, знайомства з історичними пам'ятками, визначними місцями; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; диспути, лекції, конференції, розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; родинні свята та ін.

Пролонгованою ефективною формою роботи можна вважати також і роботу клубів, читацьких об'єднань патріотичного спрямування, що сприяють задоволенню різнобічних інтересів та потреб дітей і підлітків у підвищенні своєї громадянської культури, адже в постійному активному спілкуванні в колективі добре засвоюються важливі поняття та формується основа сприйняття себе як гідного громадянина своєї держави.

1. Організація обласних та місцевих конференцій, семінарів

Історія наочно свідчить про те, що завжди у складні, переломні моменти для країни, у суспільстві домінуючою духовною основою є патріотизм, здатний об'єднувати представників різних соціальних груп та створювати необхідні передумови для удосконалення державного управління.

Виховання патріотизму сьогодні щоденно відшукує нові, гуманістичні риси, що допомагають відповідати сучасним запитам, не допускаючи жодної пропаганди чи агітації щодо переваги своєї нації над іншими, патріот завжди поважає і визнає патріотизм і досягнення інших народів. І важливим підґрунтям для цього є толерантність і, зокрема, здатність бачити в іншій системі цінностей родзинку, що зможе допомогти у вирішенні загальноукраїнських проблем. Цей загальнолюдський вимір патріотизму спроможний донести до свідомості дітей дитячий бібліотекар, який сприяє розвитку у їхній свідомості не лише почуттів гордості за українську культуру, а й здатності до аналізу та вірного трактування подій історичного минулого рідної країни. Саме тому одним з актуальних питань залишається підвищення кваліфікації фахівців спеціалізованих бібліотек для дітей. Організація конференцій та семінарів для фахівців дитячих бібліотек, під час яких відбувається безпосередній обмін досвідом, є одним із дієвих

механізмів підвищення їх фахового рівня. За період, що досліджувався, обласними бібліотеками для дітей організовано конференції, семінари та проблемно-цільові навчання, під час яких висвітлювалися питання патріотичного виховання дітей та підлітків у дитячих бібліотеках регіону, та здійснювався обмін практичним досвідом.

Зокрема, у Дніпропетровській ОБД відбувся обласний семінар для працівників відділів обслуговування бібліотек для дітей «Патріотичне виховання, як складова духовного розвитку особистості», на якому обговорювалася важливість виховання патріотичних почуттів у сучасної дитини. Також розглядалися нові форми і методи обслуговування користувачів, за допомогою яких не лише стимулюються творчість, ініціатива та критичне мислення, а й формуються висока патріотична свідомість та почуття любові до рідної держави. Тема героїзації осіб, які віддали життя за Україну, та вшанування їхньої пам'яті, розглядалася під час обласного проблемно-цільового навчання «Інноваційний пошук — основа розвитку бібліотек», проведеного на базі Сумської ОБД ім. М. Островського. Провідні фахівці обласної дитячої бібліотеки і бібліотечні працівники бібліотек для дітей Сумщини наголошували на значущості патріотичного виховання дітей, що набуває особливої ваги у такий переламний період в історії нашої країни, як нині; ділилися власним досвідом проведення заходів, метою яких було виховання у підростаючого покоління високого почуття патріотизму, привернення уваги учнів до трагічних подій в історії України й утвердження нетерпимості до будь-яких проявів насильства проти людства, а також розповідали про особистий внесок у справу загальнонародної допомоги захисникам незалежності й цілісності України. У Житомирській ОБД 75-й річниці бібліотеки було присвячено Всеукраїнську науково-краєзнавчу конференцію на якій, під час засідання «Сучасний стан бібліотечної справи на Житомирщині», презентувався досвід спеціалізованих бібліотек для дітей «Національно-патріотичне виховання у бібліотеках України для дітей», а також роботи районних бібліотек для дітей області, зокрема: «Бердичівська міська бібліотека для дітей — центр національно-патріотичного виховання»; «Олевська районна бібліотека для дітей як осередок виховання патріотизму»; «З досвіду національно-патріотичного виховання у Новоград-Волинській районній бібліотеці для дітей».

Організовано та проведено чимало районних семінарів, провідною темою яких було питання патріотичного виховання. Так, у Вінницькій області Муровано-Куриловецькою РДБ проведено семінар «Шляхи та методи бібліотечного обслуговування з патріотичного виховання дітей та молоді», Томашпільською РДБ — «Інформаційні ресурси бібліотек на допомогу розвитку ідей національної єдності громадянського суспільства та патріотизму в умовах військової загрози», Чернівецькою РДБ — «Бібліотека і сучасні підходи до патріотичного виховання молоді та дітей», Хмельницькою РДБ — «Національно-правове виховання — пріоритетна складова соціокультурної діяльності бібліотек». Під час таких семінарів фахівці бібліотек для дітей обговорювали те, як допомогти сформувати у дитини активну життєву позицію, навчити їх визначати моральні цінності; виховати національну свідомість, любов до українського народу, його історії, почуття гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу. Тульчинською РДБ було проведено краєзнавчу конференцію «Велика Вітчизняна війна в історії мого краю», на якій бібліотекарі знаходили раціональні рішення щодо виконання важливого завдання — виховання свідомого громадянина, патріота рідного краю в умовах сьогодення.

У районних та міських бібліотеках для дітей Житомирщини плідно співпрацювали колеги-бібліотекарі на семінарі-практикумі «Дитина у сучасній бібліотеці: патріотично-духовне зростання», проведеному Малинською МДБ та семінарі для сільських бібліотекарів «Можливості бібліотек у формуванні патріотичних цінностей і традицій», що пройшов у Коростишевській РДБ. Разом вони обговорювали питання щодо забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до пам'яті про Перемогу і ветеранів Другої світової війни, вшанування їхнього подвигу та шляхи і форми роботи у бібліотеці, які сприятимуть збереженню пам'яті про тих, кого сьогодні вже нема серед живих.

У Закарпатській області проведено: районний семінар «Роль бібліотеки у патріотичному вихованні учнів у процесі позакласної роботи» для працівників бібліотек-філій, що обслуговують дітей Міжгірського району, для яких було презентовано показовий захід «Пам'ятаєш, земле, 45-й?» за участі ветеранів Другої світової вій-

ни; районний семінар «Виховання патріотизму та національної свідомості дітей» на базі бібліотеки-філії с. Ганичі для працівників бібліотек, що обслуговують дітей Тячівського району, також було підготовлено методичні рекомендації та інформаційно-методичні листи: «До відзначення 70-річчя визволення України від нацистських окупантів», «З виховання патріотизму та національної свідомості дітей», «До відзначення 70-річчя Корюківської трагедії» та щорічні методично-консультаційні дні для бібліотечних працівників Мукачівської ЦМБС з питань планування, творчих та просвітницьких акцій для користувачів різних вікових груп з увічнення пам'яті про події Другої світової війни 1941-1945 рр. та її учасників.

На Кіровоградщині також пройшли інноваційні районні семінари з патріотичного виховання для працівників дитячих бібліотек: «Бібліотека і патріотичне виховання дітей» (Новгородківська РДБ), «Геройко-патріотичне виховання як фактор громадянського світогляду підростаючого покоління» (Долинська РДБ), учасникам якого окрім консультації, було презентовано збірку місцевого автора Олександра Малецького «Долинищина у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років», видану до 70-річчя визволення м. Долинська від нацистських окупантів. Основна мета цих семінарів — визначення пріоритетних методик виховання патріотизму та громадянської свідомості користувачів-дітей різних вікових категорій.

На Миколаївщині на базі районних бібліотек для дітей організовано районні семінари: «Сучасна бібліотека як центр патріотичного і духовного зростання для юних користувачів» (Березнегуватська РДБ), «Традиції та інновації в обслуговуванні молоді та дітей у сучасних умовах» (Вознесенська ЦБС), «Просування книги та читання з питань воєнно-патріотичного виховання у дитячій бібліотеці» (Жовтнева РДБ), «Робота бібліотек району на допомогу патріотичному вихованню дітей» (Врадіївська РДБ), «Збереження історичної пам'яті нашого народу — святий обов'язок молодого покоління України» (Доманівська РДБ), на яких обговорювалися питання історико-патріотичного виховання дітей на кращих традиціях малої батьківщини та інноваційні підходи до прищеплення духовно-патріотичних почуттів сучасним дітям у бібліотеці.

Виховання патріотизму у підростаючого покоління на прикладах історичного минулого рідної землі було провідною темою районних семінарів, організованих бібліотеками для дітей Полтавської області: «Геройко-патріотичне виховання читачів-дітей, як фактор консолідації українського суспільства», «Робота бібліотек на допомогу громадянському та патріотичному вихованню користувачів» (Котелівська РДБ), «Морально-правове та патріотичне виховання підростаючого покоління», «Бібліотечне краєзнавство — патріотичний напрям роботи бібліотек» та бесіда за круглим столом на занятті школи бібліотечної майстерності: «Бібліотечне краєзнавство на допомогу патріотичному вихованню дітей та молоді» (Семенівська РДБ), під час яких бібліотечним працівникам надавались консультації за темами: патріотичне та громадянське виховання підростаючого покоління, патріотична тематика як важливий напрям роботи клубів за інтересами у бібліотеці, робота бібліотек в період підготовки та відзначення 70-ти річчя Другої світової війни серед читачів-дітей різних вікових груп та обговорювалася наявність у книжкових фондах бібліотечної системи літератури для дітей про Другу світову війну. У Кременчуцькому районі організовано цикл семінарських занять, на яких відбувався обмін досвідом роботи дитячих бібліотек з патріотичного виховання користувачів-дітей, а на заняттях школи бібліотечного досвіду «Бібліотечне краєзнавство — пріоритетний напрям роботи бібліотек» Решетилівського району презентовано методичні рекомендації «Популяризація літератури про героїв-земляків, учасників Великої Вітчизняної війни».

У Сумській області на базі Великописарівської РДБ проведено семінар-практикум «Краєзнавча діяльність бібліотек на допомогу патріотичному вихованню молодого громадянина», під час якого бібліотекарі ЦДБ обмінювалися відповідним досвідом. Також у Серединобудській РДБ відбувся районний семінар-практикум «Роль дитячих бібліотек у збереженні, розвитку історичної пам'яті та любові до рідного краю», на якому порушувалися питання ролі бібліотеки для родини у патріотичному вихованні дитини. Зокрема, йшлося про те, що основним спрямуванням роботи бібліотек є виховання у дітей та молоді почуття патріотизму, відданості у служінні Батьківщині, формування свідомої активної позиції громадя-

нина своєї держави, почуття поваги та толерантності до історичної трагедії найбільшої війни людства.

На Черкащині у спеціалізованих бібліотеках для дітей проведено районні семінари: «Національно-патріотичне виховання юних користувачів» (Драбівська РДБ); «Патріотичне виховання у бібліотечі як основа духовного розвитку дитини» (Корсунь-Шевченківська РДБ); «Популяризація героїко-патріотичної книги» (Маньківська РДБ); «Сільська бібліотека: патріотичне виховання дітей та молоді» (Монастирищенська РДБ); «Місія бібліотек — у збереженні культурної та історичної спадщини», «Роль книги у громадянсько-патріотичному, національному, духовному вихованні юних читачів», «Краєзнавство як джерело громадянського і духовного розвитку підростаючого покоління» (Смілянська РДБ); «Любов до Вітчизни родом з дитинства: сучасний ракурс громадянсько-патріотичного виховання» (Уманська РДБ); «Шляхи вдосконалення популяризації літератури військово-патріотичної тематики: до 70-річчя визволення України від нацистських окупантів серед різних груп читачів» (Христинівська РДБ), під час яких обговорювалися особливості популяризації літератури зазначеної тематики, зображення героїчного подвигу українського народу у Другій світовій війні засобами літератури для читачів-дітей, а також стан та удосконалення краєзнавчої роботи у бібліотеках до 70-річчя звільнення України, області і району від нацистських окупантів.

У бібліотеках Чернівецької області проводилися семінари з патріотичного виховання до 70-річчя визволення Буковини від нацистських окупантів. Так, у Путильській РДБ відбувся семінар-нарада «Бібліотека — центр громади: сучасне бачення», де провідним питанням для обговорення стала краєзнавча робота бібліотекарів та дітей у рамках 70-річчя визволення району. У Хотинській ЦБС були проведені спільні районні семінари «Краєзнавча діяльність бібліотек як фактор збереження, примноження та розповсюдження інформації про історичну пам'ять, національну та духовну культуру», «Формування духовних цінностей у читачів — нагальна потреба сьогодення», «Бібліотека на допомогу формуванню громадянина і патріота», а фахівцями Заставнівської РДБ — районний семінар «Розвиток і вдосконалення форм і методів масової роботи з

патріотичного виховання дітей та юнацтва». Головною темою була робота дитячих бібліотекарів з формування у дітей та молоді громадянських якостей, розуміння приналежності до українського народу; прищеплення поваги до національної та державної символіки. Вивчалися різні форми і методи патріотичного виховання щоби уникати одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями, активно використовувати приклади мужності ветеранів та учасників Другої світової війни.

У Чернігівській області на районних семінарах: «Організація роботи з користувачами-дітьми до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні» (Бобровицька РДБ), «Форми і методи популяризації патріотичної літератури у роботі з юними користувачами» (Бахмацька РДБ) та «Патріотичне виховання — важливий напрям роботи бібліотек для дітей» (Новгород-Сіверська РДБ) фахівцями спеціалізованих бібліотек для дітей також розглядалися актуальні питання виховання юних громадян на прикладах героїчних подвигів земляків у роки Другої світової війни.

2. Організація та проведення регіональних, обласних, районних конкурсів, фестивалів, акцій

Фактична документальна інформація, у тому числі історична, найкраще засвоюється та вривається в пам'ять, якщо вона пережита на емоційному рівні. Саме тому серед конкурсів воєнно-патріотичної тематики популярністю користуються ті їх різновиди, що допомагають учасникам творчо розкритися, виявити свій талант поета, письменника, художника чи артиста, певною мірою «пропустити крізь себе» події та явища далекої й болісної епохи. З цією метою бібліотеками для дітей проводилися численні регіональні, обласні та місцеві заходи патріотичного спрямування.

Протягом 2012-2014 рр. бібліотеками для дітей також проводилося чимало масштабних творчих заходів та акцій, присвячених вшануванню пам'яті героїв Другої світової війни. У Херсонській області традиційно проводиться Регіональний літературний конкурс імені Ю.К. Голобородька «Зачаровані Таврією», організований Херсонською ОБД ім. Дніпрової Чайки спільно з родиною Голобородьків та Херсонською академією неперервної освіти. На конкурс приймають-

ся творчі роботи-нарис про Таврію і таврійців, у яких учасники розповідають про історію та сучасність героїчних земляків або події Другої світової війни. Слід відзначити, що героїко-патріотична тематика домінує у конкурсних роботах школярів обох вікових категорій — як учнів 5-8 кл., так і учнів 9-11 кл. У конкурсі виокремлено спеціальну номінацію — «Герої твої, Херсонщино», присвячену визволенню Херсонщини від нацистських окупантів.

Дніпропетровською ОБД до 70-річчя визволення України організовано обласний заочний конкурс на кращий читацький відгук на книги про Другу світову війну — «Війна пройшла по долям ...», за умовами якого читачам-дітям необхідно звернутися до найближчої бібліотеки свого міста або селища, знайти там цікаву книжку про події Другої світової війни, та, прочитавши її, написати відгук у довільній формі — у вигляді твору, есе, розповіді або малюнку.

3 травня 2014 року в бібліотеках для дітей Хмельниччини стартувала літературна акція «Прочитай книгу про війну», організована до 70-річчя Перемоги обласною бібліотекою для дітей ім. Т. Г. Шевченка. Її мета — залучення дітей до читання художньої та історичної літератури про Другу світову війну, вшанування її ветеранів та учасників, вивчення історії. Акція відбулася у 40 спеціалізованих бібліотеках для дітей, а також 557 міських та сільських бібліотеках-філіях, що обслуговують дітей, які також долучилися до акції. Всього взяла участь близько 10 тис. дітей різного віку, які прочитали понад 15 тис. відповідних творів, написали відгуки та намалювали малюнки на одну із прочитаних книг. У рамках акції, з метою наочної популяризації літератури з воєнної тематики, у бібліотеках презентувалися книги «Хмельниччина в роки Другої світової війни», «Вийшли із полум'я» В. Погومія, «Визволителі» П. Добрянського; книжкові виставки «Вогонь війни у пам'яті навечно», «Шляхами подвигу і слави», «Дорогами війни — дорогами безсмертя»; відбувалися волонтерські походи до ветеранів, зустрічі з ветеранами, учасниками та дітьми війни «Згадаймо полеглих, вшануємо живих», «Доторкнись душею до подвигу», «В гостях у ветерана»; краєзнавчі експедиції «На шляхах війни», «Пам'ять про вас в нашій серці живе»; літературний десант «Йдемо до обелісків, як на сповідь»; мітинги-реквієми «Вклонімося великим тим рокам», «Ніхто не забутий — ніщо не забуто»; героїко-

патріотичні читання «Пам'ятаймо минуле заради майбутнього», «Живе відлуння грізної війни»; конкурс читців «Земле! Перемогу не забудь!»; історичний проект «Мій дідусь — герой».

Також бібліотекою започатковано проект із створення обласної рукописної книги пам'яті «Війні немає забуття», яка наповнюється історіями, що підготували читачі-діти бібліотек Хмельниччини про своїх близьких людей та родичів, що наближали Перемогу. До книги увійшли розповіді про прадідусів та прабабусь юних авторів — славетних земляків, які жили чи живуть поруч, Героїв Радянського Союзу, членів антифашистських груп, партизанських загонів. Діти розкривали окремі епізоди їхнього героїчного життя: участь у боях, визволення міст і сіл від нацистських окупантів, описували сторінки фронтових щоденників. Їхні розповіді були доповнені копіями листів з фронту, статей з газет, посвідчень до нагород, військових квитків, фотографіями та малюнками.

Численні конкурси та патріотичні акції відбувалися на районних та міських рівнях. Так, районними бібліотеками для дітей Житомирщини організовано: районний конкурс на кращу творчу роботу «Пам'ятаючи про подвиг визволителів» (Жоростишівська РДБ), районний конкурс дитячого малюнку на асфальті «Світ без війни» (Виноградівська РДБ); мітинг-реквієм «Пам'ять та примирення», присвячений 72-й річниці Бердичівської оборонної операції та подіям 1941-1944 рр., під час якого відбулася передача інформаційних теле-радіо-естафет «Вірність кордону» та «Пам'ять і примирення» з Бердичівського до Житомирського району (Бердичівська РДБ); загальнорайонну акцію до 70-річчя звільнення м. Черняхова та району від нацистських окупантів «... І стоїть край села обеліск», з презентацією виставки дитячих малюнків «Війна очима дітей» (Черняхівська РДБ).

На Кіровоградщині Новгородківською РДБ ініційовано та проведено акцію за участю користувачів-дітей «Збережемо пам'ятники», мета якої — привернути увагу громади селища до шанування пам'яті загиблих під час Другої світової війни. Задля цього діти роздавали односельцям інформаційні листівки, в яких розповідалося про тих, хто визволяв селище, а також про місцезнаходження могил солдат-визволителів; закликали усіх небайдужих впорядкувати братські

могили та власним прикладом заохочували брати активну участь у цій благородній справі. Компаніївською РДБ проведено конкурс малюнків «Намалюйте травень, намалюйте Перемогу», переможці-читачі якого нагороджені грамотами і призами, а їхні роботи було представлено на виставці у бібліотеці.

На Київщині бібліотекою для дітей №1 м. Біла Церква разом з Міжнародною громадською організацією «Бойове братерство без кордонів» організовано та проведено міський конкурс малюнків «Світ без війни очима дітей», партнерами якого виступили: ЦК «Товариства сприяння обороні України» та громадська організація «Всеукраїнська спілка учасників війни».

У Миколаївській області Баштанською РДБ проведено районний конкурс юних читців «Рядки, обпалені війною», а у Врадівській РДБ відбувся пісенний районний конкурс «Пісня у солдатській шинелі».

До Дня Перемоги районними бібліотеками для дітей Полтавщини організовувались конкурси малюнків: «Намалюй травень, намалюй Перемогу», «Нашадки пам'ять бережуть» (Новосанжарська РДБ), у рамках обласного фестивалю патріотичної пісні проведено конкурс дитячого малюнку «Діти за мир» (Лохвицька РДБ), районний конкурс учнівських пошукових робіт «Пам'ятати. Не можна забути», конкурс читців поетичних творів про Другу світову війну «І подвиг солдата в ім'я Перемоги, хай буде нащадкам на пам'ять», літературний конкурс «І знову згадуємо війну» (Лубенська РДБ).

У Чернівецькій області Хотинською та Сторожинецькою РДБ проведено районні конкурси на виготовлення кращої книжки-саморобки, присвяченої 70-річчю визволення України від нацистських окупантів, а Вижницькою РДБ організовано конкурс військово-патріотичного вірша «Готуйся змалку в солдати свою країну захищати» та конкурс малюнку «Їх великий подвиг незабутній».

На Чернігівщині проведено районний конкурс дитячої творчості до 70-річчя визволення Чернігівщини та Корюківщини від фашистських окупантів «Війна знайома нам по книгах» (Корюківська РДБ), районний конкурс читців «Слова, обпалені війною» (Городнянська РДБ), районний конкурс малюнків «Друга світова війна у малюнках дітей» (Варвинська РДБ), акцію «Листівки ветеранам своїми руками» (Менська РДБ).

На Черкащині Золотоніська РДБ поєднала два види мистецтва в одному заході — конкурсі читців віршів та виконавців пісень про війну «Вони врятували життя», який було проведено спільно із Золотоніським районним будинком культури.

На Дніпропетровщині користувачі-діти стали активними учасниками міського літературно-творчого конкурсу «Славиться місто своїми людьми, їх пам'ятаєм й шануємо ми», організованого та проведеного Жовтоводською МДБ, та міського конкурсу читців «Зійшла зі сторінок війна», що пройшов у Вільногірській МДБ.

Сумською ОБД ім. М.Островського проведено Тиждень пам'яті, метою якого було вшанування пам'яті визволителів, котрі зі зброєю в руках захищали свободу і незалежність нашої країни та трудівників тилу, які самовіддано працювали задля наближення Перемоги у Другій світовій війні. Проведений під час Тижня пам'яті міський конкурс дитячої творчості «Рідній Сумщині — творчість дитини», присвячений 70-річчю визволення м. Суми від нацистських окупантів набув широкого резонансу. Конкурс проводився у двох номінаціях: літературні твори (оповідання, вірші, сюжети яких пов'язані з подіями періоду Другої світової війни в Україні і на Сумщині) та малюнки за цією ж тематикою, виконані фарбами, олівцями, фломастерами тощо. У рамках Тижня пам'яті користувачі бібліотеки — вихованці дошкільних закладів та учні ЗОШ міста, стали учасниками уроків пам'яті «Наймолодший учасник Другої світової війни — наш земляк» та «Шана солдатам — героям війни»; творчої майстерні «Листівки до Дня Перемоги», години-спогаду «Сьогодні треба поклонитись низько усім, усім, хто не прийшов з війни...».

З нагоди Дня визволення міста від нацистських окупантів управлінням освіти Херсонської міської ради проводиться щорічний міський конкурс «Херсонщина пам'ятає». Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки є співорганізатором проведення однієї з творчих номінацій – «Відеоролик/Відеопрезентація». У 2012-2014 рр. журі цих номінацій очолювала директор бібліотеки А. І. Бардашевська, а фахівці бібліотеки запрошувались до складу журі, здійснювали технічне та організаційне забезпечення конкурсу, формат якого передбачав проведення відкритих переглядів із виступами-коментарями авторів творчих робіт. Після офіційного оголошення результатів конкурсу творчі роботи

його учасників розміщуються на сайті бібліотеки. Слід відзначити високий рівень поданих на конкурс відеоробіт, у переважній більшості яких знайшли відображення діяльність шкіл із воєнно-патріотичного виховання, зокрема, шкільних музеїв, пошукових загонів та клубів, а також увіковічення пам'яті ветеранів-учасників визвольних боїв, героїв Перемоги, власна пошукова й дослідницька робота авторів відеороликів.

Кам'янець-Подільською МДБ № 8 Хмельницької обл. організовано міський літературний конкурс читців «Пам'ять не знає сивини», на якому діти з почуттям патріотизму і тривогою в голосі не тільки читали вірші, а й розповідали зворушливі історії тих страшних часів, про які дізналися від своїх прадідусів і прабабусь.

Черкаською ЦМДБ організовано та проведено фестиваль воєної пісні «Прославимо в піснях Перемогу», що проходив під відкритим небом у дитячому парку «Казка» м. Черкаси.

Крім того, кожною із спеціалізованих бібліотек для дітей проводилися конкурси та акції для своїх юних користувачів. Так, Кіровоградською ЦДБ серед дітей мікрорайону був організований конкурс «Краща листівка ветерану», — автори кращих виробів були відзначені дипломами, а саморобні листівки вручені ветеранам напередодні свята Перемоги.

Спіраючись на історичні традиції українського народу — зберігати пам'ять про тих, хто, не шкодуючи життя, боронив свою Вітчизну — така мета спонукала працівників Великописарівської ЦДБ взяти участь у конкурсі проектів, оголошеному Сумським обласним благодійним фондом «Благовіст» та стати одним із його переможців. Їхній проект «Вікам у спадок — ваше фото, ваша слава», спрямований на збереження історичної пам'яті про тих, хто захищав нашу землю від нацистських окупантів, дістав визнання та фінансову підтримку для його реалізації. Протягом дії проекту група дітей-користувачів ЦДБ відвідувала учасників бойових дій, мешканців смт Велика Писарівка. Під час відвідин діти вітали ветеранів, фотографували їх, записували спогади, пов'язані з воєнними подіями. Зібрані фотоматеріали були оформлені у фотоальбом «Вікам у спадок — ваше фото, ваша слава». Крім цього підготовлено буклет спогадів «Роки, обпалені війною».

З метою виховання юних патріотів бібліотеки для дітей Черкаської області проводили конкурси читців-декламаторів: «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього: до 70-річчя визволення Черкас» (Черкаська ЦМДБ), «Зоряний вінок пам'яті до Дня Перемоги» (Уманська РДБ), «Я пишаюсь тим, що я українець» (Черкаська РДБ). А своє візуальне бачення найжорстокішого періоду в історії людства мали можливість представити учасники конкурсів малюнків «Війна очима дітей» (Черкаська ЦМДБ) та «Ми про вас пам'ятаємо» (Драбівська РДБ).

3. Масштабні масові заходи

Зручним традиційним форматом організації акцій, присвячених перемозі над нацистськими окупантами є комплексні проекти, що дають можливість об'єднати навколо однієї теми цілу низку різнопланових заходів, які дозволяють обирати особливості взаємодії з учасниками й підходять для різних вікових категорій читачів. Так, на виконання Указу Президента України «Про заходи у зв'язку з відзначенням 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників та 70-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» та Постанови Верховної Ради України від 21.05.2013 № 299-VII «Про відзначення 70-річчя звільнення України Червоною Армією від фашистських загарбників» у 2014 р. Національною бібліотекою України для дітей у рамках Всеукраїнської естафети пам'яті «Слава визволителям України» було організовано та проведено скайп-естафету «Навіки пам'ять збережемо», основні завдання якої — збереження пам'яті про події Другої світової війни та відважні подвиги солдат-визволителів; привернення уваги юних читачів та молоді до вшанування пам'яті визначних сторінок історії українського народу, уславлення героїчного подвигу всіх, хто загинув у боях за Перемогу. Мета естафети — формування у майбутнього покоління високої патріотичної свідомості і почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів та виховання шанобливого ставлення до пам'яті про Перемогу і ветеранів Другої світової війни. Відбулися віртуальні зустрічі читачів Національної бібліотеки України для дітей з читачами-ровесниками Миколаївської ОБД ім. В. Лягіна, Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, Херсонської ОБД ім. Дніпрової Чайки,

Тернопільської ОБД, Одеської ОБД ім. Н. Крупської, Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва та Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей. Під час зустрічей учасники спілкувалися з ветеранами, переглядали документальні фільми, обмінювалися цікавими розповідями, представляли літературно-музичні композиції патріотичного характеру, декламували вірші та співали патріотичні пісні. Гаслом кожної скайп-зустрічі були прості та проникливі слова: «МИ ПРОТИ ВІЙНИ, МИ ЗА МИР НА ЗЕМЛІ!»

Виноградівською РДБ Закарпатської області організовано Тиждень мужності і слави, під час якого проведено конкурс патріотичного вірша «Священна пам'ять у спадок нам дана»; поетично-літературну композицію «За тих, хто впав в бою за крок до Перемоги»; слайд-презентацію «Дорогами війни» та свято «Був місяць травень...». А у Свалявській РДБ пройшла Декада, присвячена Дню Перемоги «Війна. Книга. Покоління», в рамках якої відбулася бесіда «Ордени та медалі: нагороди Великої Вітчизняної війни», вечір-пам'яті «Війна в долі моєї родини» за участю дітей війни, героїко-патріотичні читання «Діти-герої».

У Кіровоградській ЦМДБ об'єднала користувачів бібліотеки патріотична естафета пам'яті «Діти за мир», що складалася з циклу заходів: години спогадів «Маленькі герої великої війни», уроку мужності «Пам'ять серця», реквієму слави і пам'яті «Війна у долі моєї сім'ї», на якому спогадами про своє воєнне дитинство поділилася ветеран Другої світової війни А. О. Моцкобілі, а юний поет Кіровоградщини Дмитро Литвинюк розповідав історію написання власних творів про війну. Для дітей-користувачів та їхніх батьків демонструвався відеоролик «Недитяче обличчя війни», результатом перегляду якого стали розповіді власних сімейних історій, пов'язаних з воєнними роками. На оформленому стенді «Що ти читав про війну?» відвідувачі на прапорах писали відгуки про прочитані ними твори з воєнної тематики. Завершилася естафета пам'яті традиційним привітанням ветеранів: бібліотекарі разом з юними читачами підготували вітальну програму та відвідали вдома героїв Другої світової війни. У рамках організованої Олександрійською ЦМДБ ім. Ю. Гагаріна вахти пам'яті «Не обміліє пам'ять віку, в серцях нащадків буде жити» проведено ряд заходів, на які запрошувалися школярі, батьки та

вчителі. Учасники вшановували полеглих у Другій світовій війні під час години пам'яті «Мрію, щоб світ був з війною не знайомий!», на «солдатському привалі» десятикласники зустрілись з ветераном війни — Л. М. Томіліною, яка поруч з мужніми чоловіками також здобувала Перемогу, а учні 7-8 кл. мали можливість поспілкуватися з ветераном Г. Ф. Нікітенко під час тематичного вечора «Знов білим цвітом вкрилися сади, і знов приходить свято Перемоги». Заходи супроводжувалися уривками з документального фільму «День Перемоги», слайд-презентаціями «Війні немає забуття», «Ніхто не забутий! Ніщо не забуто!», відеороликом переможниці телешоу «Україна має талант» К. Симонової «Пісочна анімація», а також театралізованими виставами.

До Дня Перемоги та з метою патріотичного виховання дітей, популяризації літератури про тих, чий героїзм і відвага допомогли здобути перемогу в Другій світовій війні Сумською ОБД ім. М. Островського проведено декаду пам'яті, у рамках якої представлено галерею мистецтв «Урятовані шедеври», творчу майстерню «Листівка до Дня Перемоги», зустріч-спогад «Проходять переможці сивочолі, а пам'ять вічно молода». Перед дітьми виступив колишній льотчик-розвідник Чорноморської авіації, учасник боїв за визволення Чорноморських міст-героїв: Новоросійська, Керчі, Севастополя і Одеси В. О. П'янков, який поділився спогадами про 150 бойових вильотів на розвідку ворожих військ, транспортування поранених з лінії фронту, перевезення людей і боеприпасів на передові ділянки фронту, битви з гітлерівцями в небі України, Молдови, Балканських країн, а потім прочитав власні вірші, присвячені мужності і героїзму співвітчизників у роки Другої світової війни та подарував читачам обласної бібліотеки для дітей свою нову книгу «Велич Кожедуба». Відвідувачі відділу обслуговування користувачів молодшого віку стали учасниками уроку пам'яті «Героїчні сторінки історії нашого народу», під час проведення якого мали змогу поспілкуватися з підполковником у запасі Н.А. Литвиною. Протягом декади для користувачів бібліотеки діяли організовані у відділах обслуговування виставки і тематичні полицьки «Нам 41-й не забути, нам 45-й славити в віках», «Минулих літ святая пам'ять», «9 травня — День Перемоги», «Мистецтво та війна», на яких представлені художні й

документальні твори, фотоальбоми, присвячені героїзму і мужності воїнів під час боротьби з нацистськими окупантами.

Хмельницькою ОБД ім. Т. Г. Шевченка проведено день краєзнавця «І ворог нашу мужність не здолав», приурочений 70-річчю звільнення області від нацистських окупантів. В рамках програми для користувачів-дітей різних вікових груп проведено ряд заходів, під час яких представлено інформацію про буремні дні Другої світової війни, розповідалося дітям про підпільний та партизанський рух, який діяв в області та героїв-земляків. Проведено інформаційні хвилинки «Подвигу солдата поклонись» та годину вшанування «Честь і слава визволителям Поділля». Для користувачів середнього шкільного віку презентовано розгорнуту ілюстративно-книжкову виставку «Вклонімося великим тим рокам» та проведено краєзнавчий екскурс за темою «Хмельниччина: роки війни і окупації», на якому відбувся перегляд відеопрезентації «Маленькі герої великої війни». Для читачів старшого шкільного віку проведено годину мужності «Увічнієні у бронзі та граніті», де йшлося про увіковічення пам'яті визволителів краю та про пам'ятники м. Хмельницького, а також було представлено онлайн-презентацію картин про Другу світову війну «З мрією про мир», цікаво та урочисто пройшла музична година «Пісні, обпалені війною», на якій діти ознайомилися з відомими піснями воєнного часу, що підіймали бійцівській дух захисникам нашої Батьківщини.

Комплекс заходів проведено до дня Перемоги і в Уманській ЦМДБ Черкаської області, серед яких день інформації «Війна і Перемога: біль і пам'ять» для учнів 1–9 кл. У висвітленні теми використовувалися численні плакати, звернення, листівки, галерея дитячих робіт, фотовітраж «Свято слави, свято честі, свято Перемоги», а на краєзнавчому уроці «Йшла Перемога в Умань навесні» були присутні ветерани й учасники бойових дій. Під час літературного уроку «Рядки, обпалені війною» учні декламували вірші українських поетів, а актори театру Міського будинку дитячої та юнацької творчості представили виставу-концерт «Салют Перемозі». Не залишив байдужими дитячі серця конкурс творів-привітань «Листівки ветеранові». Завершився захід знайомством з піснями воєнних років і переглядом відеороликів, присвячених Дню Перемоги.

Значний емоційний ефект на читачів справляють заходи, що відбуваються за участю безпосередніх свідків та учасників Другої світової війни. Адже саме очевидці буремних подій, як ніхто інший, можуть розповісти про важкі роки війни, про деталі та події, свідками яких вони були, про смертоносні атаки ворога та велику жагу солдат до перемоги. Зустрічі з ветеранами та дітьми війни відбувалися майже у кожній бібліотеці для дітей. На вечір пам'яті «Дай, Боже, ніколи нам війни не знати», що проходив у Новгородківській РДБ Кіровоградської обл. було запрошено дітей війни — подружжя Є. М. і О. Ю. Остаповець. Присутні переглянули відеоролик «Великій Перемозі присвячуємо...», прослухали спогади та пісні у виконанні подружжя. Насамкінець, усі учасники поклали квіти до Обеліску Слави, хвилиною мовчання вшанували пам'ять полеглих. До заходу оформлено виставку-пам'ять «Юні герої Другої світової війни».

Запам'яталася учням 6-х класів та вчителям ЗОШ № 9 м. Рівного зустріч з М. Л. Мермер, учасницею Другої світової війни, що проходила у Рівненській ОБД напередодні Дня Перемоги. Школярі почули зворушливу розповідь про тяжкі і нелюдські випробування воєнних років, працю дітей у тилу, радість від довгоочікуваної перемоги. Марія Лук'янівна зачитала власний вірш «Ще довго будуть снитися мені ромашки, що тоді цвіли у полі...», а у публічно-шкільних бібліотеках сіл Вельбівне та Новородчиці Острозької ЦСПШБ відбулися теплі зустрічі з колишніми фронтовиками «Шляхи мужності і слави», під час яких ветерани також ділилися спогадами про війну та фронтові перемоги.

Гостями Херсонської ОБД ім. Дніпрової Чайки у святкові дні були ветерани Другої світової війни: голова Херсонського обласного комітету ветеранів війни, полковник запасу Я. А. Станіславчук та підполковник запасу В. С. Степаненко, що були запрошені на поетичну елегію «Із вогню у безсмертя, смерть поправши, ступили вони...», присвячену Дню Перемоги. На зустріч з ветеранами крім читачів бібліотеки завітала також херсонська письменниця Людмила Крижановська, яка презентувала свій новий вірш «Доблесть», присвячений командувачу дивізії, що визволяв місто в 1944 році генералу В.П. Маргелову.

На Хмельниччині юним читачам Краси́лівської РДБ надовго за-пам'яталася зустріч з ветераном Другої світової війни Г. Д. Суховецьким «Живі голоси історії», під час якої діти, переодягнувшись у військову форму, показали театралізовану інсценівку, декламували вірші про війну та співали пісні фронтових років. На вечір-спогад «Солдатський трикутник — жива історія війни», що проходив у Чемеровецькій РДБ, були запрошені ветерани та учасники війни, діти війни, солдатські вдови, що стали свідками тих страшних років і які поділилися своїми спогадами та переживаннями, а діти, у свою чергу, висловлювали слова подяки, дарували квіти, декламували вірші та співали пісні. У Нетішинській МДБ відбувся вечір пам'яті «Знов білим цвітом вкрилася земля, і знов приходить свято Перемоги», на якому ветеран війни Г. П. Фурсяк поділилася спогадами про подвиги місцевих партизанів-підпільників та зустріч з Валею Котиком. Дітей цікавило багато запитань про юного партизана, на які вони отримали вичерпні відповіді, потім переглянули уривки з документальних фільмів про війну та ознайомилися з книжковою виставкою «Шляхами подвигу і слави». У Деражнянській РДБ пройшла зустріч поколінь «Суворо біографія війни», на яку запросили дітей війни, які пережили її лихоліття і знають про це з сторінок власного життя. Під супровід пісень воєнних років діти читали вірші про війну, вшанували пам'ять загиблих воїнів-земляків та покладали квіти до пам'ятника.

Надовго залишиться у пам'яті юних користувачів Катеринопільської РДБ, що на Черкащині, зустріч з дітьми війни «Війна відгриміла, а пам'ять жива». На захід було запрошено катеринопільчанку А. Низенко, батько якої пропав безвісти під час Другої світової війни. І лише через багато років небайдужими людьми у Німеччині було знайдено його могилу, куди німецька влада запросила Антоніну разом з матір'ю. Тож на зустрічі у бібліотеці жінка розповіла дітям про свою поїздку до Німеччини, про військовий шлях батька, який вона відстежила завдяки подорожі, проілюструвавши свої слова відеозаписами, зробленими під час поїздки. Багато дитячих емоцій викликала зустріч з в'язнем концтабору «Бухенвальд» В. В. Темненком (Корсунь-Шевченківська РДБ); вечір-зустріч «Війна у пам'яті — біль у серці» із солдатськими вдовами А. О. Журбою та Т. С. Килимниченко (Маньківська РДБ); вечір-спогад «Сміла, січень 1944 року» за участю

В. І. Москальця, учасника війни, почесного громадянина м. Сміла (Бібліотека-філія для дітей ім. Т. Г. Шевченка Смілянської МЦБС); вечір-зустріч з учасником партизанського руху, інвалідом Другої світової війни І. Г. Бистранівським «Немеркнуче світло великого подвигу» (Уманська РДБ спільно з працівниками районного центру культури і дозвілля); зустріч з учасниками бойових дій «Солдати Вітчизни — доблесть держави» (Чигиринська РДБ).

Важливого значення для виховання патріотизму у підростаючого покоління набувають заходи краєзнавчого характеру, адже саме героїчне минуле рідного краю та подвиги земляків, найяскравіше запам'ятовуються та проходять крізь серця дітей. Так, у Тульчинській РДБ Вінницької області проведено краєзнавчу конференцію «Друга світова війна в історії мого краю». Цікавими для юних користувачів Полтавщини були літературно-історичні екскурси до дня визволення рідного селища «Пам'ятаємо героїв-визволителів» (Казанківська РДБ) та «Ми будемо довго пам'ятати і вам забути не дамо» (Новосанжарська РДБ), історична подорож «Шляхами Південно-Західного фронту» до будинку, де проходило останнє засідання штабу Південно-Західного фронту на чолі з М. Кирпоносом у с. Городище, (Чорноухинська РДБ), краєзнавча розвідка «Син Мгарської землі, або вічний подвиг солдата (Ф. Т. Шокало)» (Лубенська РДБ).

У Херсонській ОБД ім. Дніпрової Чайки змістовно пройшла літературно-історична мандрівка з херсонським письменником Леонідом Марченком «Збережемо правду про війну», адже письменник і журналіст майже все своє життя збирав матеріали про події, які відбувалися на Херсонщині під час Другої світової війни. Результатом цієї наполегливої праці стала книга «Клятве остались вернь», присвячена юним героям-підпільникам, що увійшли в історію краю як «хлоп'ята з Карантинного острова». Цього разу письменник презентував свою нову книгу, присвячену юним героям — «Из племени орлиного». Зі свого боку учасники зустрічі — учні НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської облради, презентували письменникові та своїм ровесникам із інших херсонських шкіл відеоролик власного виробництва, що повідав важливі факти із життя героїв Другої світової війни, які віддали своє життя за визволення України і Перемогу.

Досвід роботи з користувачами показує, що діти, емоційно пропускаячи почуте через творчість, краще усвідомлюють важливість історичних подій. Тому у бібліотеках для дітей до Дня Перемоги нерідко проводяться і творчі конкурси. На Вінничині у бібліотеках для дітей пройшли: конкурси дитячого малюнку «Перемоги ясний день» (Немирівська РДБ) та «Полум'ям подвигу вашого наші горять серця» (Козятинська РДБ), фестиваль дитячої творчості «Вічно славен День Перемоги» (Муровано-Куриловецька РДБ), конкурс малюнку на асфальті «Війна очима дітей» (Піщанська РДБ), літературно-мистецький конкурс «Напиши лист ветерану Великої Вітчизняної війни» (Хмільницька РДБ). На Київщині організовано та проведено виставки дитячої творчості: «Тут бою зупинилась мить», «Вшановуєм подвиг героїв» (Ірпінська МДБ); на Полтавщині у Лубенській РДБ презентовано виставку дитячих малюнків «Війна відгриміла та пам'ять жива». Рівненською ОБД було організовано конкурс малюнків для учнів 1-х класів «Я намалою Перемогу», основними мотивами якого були краса рідного краю, мирне голубе небо, щаслива родина, сонце, повітряні кульки та безліч квітів.

Популярними залишаються і традиційні форми патріотично-виховних заходів, що носять як просвітницьку функцію, так і виховують у юних читачів шанобливе ставлення до історії та пам'яті тих, хто віддав своє життя заради миру і стабільності у світі. Це вечори пам'яті та години-реквієми: «Стоять обеліски й на них імена, які вкарбувала навіки війна» (Лозуватська РДБ), «Живі голоси героїчного часу» (Бібліотека-філія № 2 МКЗК «ЦСБД» м. Дніпропетровськ), «Вклонімося дітям війни» (Бібліотека-філія № 30 МКЗК «ЦСБД» м. Дніпропетровськ); «Зі сплаву мертвих і живих писалась Перемога» (Коростишівська РДБ), «Війна пройшлась по їхніх долях...» до 70-річчя спалених сіл Овруцького району (Овруцька РДБ), «Пам'ять, яку втрачати не можна» (Радомишльська РДБ) на Житомирщині; «Кров і попіл Корюківки» до 70-ї річниці Корюківської трагедії (Закарпатська ОДЮБ), «Діти на фронтах війни» (Міжгірська РДБ) на Закарпатті; «Сьогодні треба поклонитись низько усім, усім, хто не прийшов з війни...» (Баришівська РДБ), «Де поле бою вкрилося полином» (Вишгородська РДБ), «Відлуння минулих боїв» (Бучанська МДБ) на Київщині; «Ордени моєї родини» (Олександрівська РДБ) на Кіровоградщині; «Шляхами мужності...», «Зі

сплаву героїства і мертвих, і живих писалось ім'я Перемога» (Казанківська РДБ) Миколаївської області; «Подвигу народу жити у віках» (Великобагачанська РДБ) на Полтавщині; «Війна в історії — біль у серці» (Дубенська МДБ) на Рівненщині; «Згадаймо величні ті роки...» (Роменська ЦМДБ) на Сумщині; вечір «Доторкнися душею до подвигу», присвячений 90-річчю від дня народження Героя Радянського Союзу, кавалера орденів Червоної Зірки та Червоного Прапора, директора бібліотеки у 1966-1973 рр. І. М. Сипала (Харківська ОБД); «З печаллю радість обнялась» (Чернівецька ОБД); «За радість Перемоги заплачено мільйонами сердець» (Коропська РДБ) на Чернігівщині; «Ви перемогли — ми пам'ятаємо», «У битвах відвойована земля», «Їх подвиг живе у віках, їх мужністю горді нащадки», «У вогні палала рідна Україна» (Черкаська ОБД).

На допомогу загальноосвітнім закладам бібліотеками для дітей проводилися численні уроки патріотично-виховного спрямування: урок-реквієм «Ми подвиг вічно пам'ятати будемо» (Вінницька МДБ); урок слави «З тобою, роде мій орлиний, іду дорогами війни» (Лугинська РДБ) на Житомирщині; година мужності «Літопис Перемоги» у Київській ОБД; урок пам'яті та презентація книжкової виставки «Рядки, обпалені війною» у Кіровоградській ОБД ім. А. П. Гайдара; уроки історичної пам'яті «Партизанська іскра у полум'ї боротьби» до 70-річчя створення «Партизанської іскри» (Миколаївська ОБД ім. В. Лягіна), «Серце пам'ять береже» до Дня визволення України від нацистських окупантів (Братська РДБ) на Миколаївщині; урок патріотизму «Хто воював, той знає ціну миру» (Великобагачанська РДБ), урок мужності «Герої живуть серед нас, Герої не вмирають (Глобинська РДБ) Полтавської області; година пам'яті «З тобою, роде мій орлиний, іду дорогами війни» (Зборівська РДБ) на Тернопільщині; урок-реквієм «Корюківка та Хатинь — символи нацистського терору» (Харківська ОБД), уроки мужності «Довгий шлях до Перемоги» (Барвінківська ЦДБ), «Спасибі солдатам за подвиг століть» (Бакалійська РДБ) та «Через роки, через віки — пам'ятаймо подвиг земляків» (Зачепилівська РДБ) на Харківщині; урок пам'яті «Незабутній подвиг героїв», на якому деякі школярі вперше у своєму житті змогли побачити фотоапарати та відеокамери, з якими працювали журналісти в екстремальних умовах війни, американський телефон, справний патефон та наго-

роди, які отримували воїни Другої світової (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки); патріотична година «Пам'ять про героїв зберегли обеліски» (Прилуцька МДБ) на Чернігівщині.

Велику зацікавленість у дітей викликають заходи з використанням аудіовізуальних матеріалів, переглядом кінофільмів та документальних хронік, використанням слайд-презентацій та інших вже звичних та доступних комп'ютерних технологій. Так, у Київській ОБД юним читачам продемонстровано слайд-презентації «Сьогодні свято Перемоги — найкраще свято на землі», «За волю рідної землі стояли й полягли солдати», організовано мультимедійну віртуальну подорож «Битва за Київ» до 70-річчя визволення Києва від нацистських окупантів; у Кіровоградській ОБД ім. А. П. Гайдара відбувся відео-екскурс «Міста-герої Великої Вітчизняної війни»; у Миколаївській ОБД ім. В. Лягіна пройшов показ медіа-презентації «Печать війни у пам'яті не стерти», а у Березанській РДБ дітям запропоновано медіа-літературну композицію «Знати, щоб ніколи не забувати» до дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні; відбулася віртуальна подорож «стежинами війни і пам'яті» (Решетилівська РДБ) на Полтавщині; презентовано героїко-патріотичний слайд-репортаж «Дитинство, вбите на війні» під час якого діти мали змогу дізнатися про бойові подвиги своїх однолітків (Лозівська РДБ) на Харківщині; «Веб-гонки: читачі проти бібліотекарів» та онлайн-естафета «StopКадр», приурочені до Дня Перемоги (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки); хроніко-документальні вечори «Їх подвиг живе у віках, їх мужністю горді нащадки», «Велика Вітчизняна: біль та пам'ять людства», «Слава визволителям України» та кіночитання «А зорі тут тихі» (Черкаська ОБД).

4. Презентація книжкових виставок

З метою популяризації літератури про Другу світову війну та про героїчний подвиг українського народу у бібліотеках для дітей презентувалися книжкові виставки, виставки періодичних видань, фотографій, малюнків, плакатів. Слід зазначити, що книжкові виставки оформлювалися в усіх, без винятку, бібліотеках для дітей, представимо деякі з них: «Пам'ять про Вас в нашій серці живе» (Немирівська РДБ), «Незаслужено забуті книги про війну...» (Ямпільська РДБ), «Пам'ять серця» (Липовецька РДБ), «Зі слави мертвих і живих кува-

лась перемога» (Калинівська РДБ), «Священна пам'ять в спадок нам дана» (Піщанська РДБ) на Вінничині; «Нам 41-й не забути. Нам 45-й прославляти» (КЗ «Міська бібліотека для дітей» Вільногірської міської ради Дніпропетровської області), «Хай пам'яті нашій не буде кінця» (Жовтоводська міська бібліотека-філія для дітей № 3) на Дніпропетровщині; виставка-вшанування «Хай вічно горить вогонь пам'яті» (Бердичівська МДБ), виставка-реквієм «Сповідь солдатських сердець» (Олевська РДБ), виставка-репортаж «Будь славен день святої Перемоги!» (Коростенська РДБ), виставка-пам'ять «Маленькі герої великої війни» (Любарська РДБ), виставка-хроніка «Згадаймо про тих, хто захищав Батьківщину» (Радомишльська РДБ) на Житомирщині; виставка-діалог «З книжок про бої ми читаємо» (Свалевська РДБ), «Білим цвітом вкрилися сади, знов приходить свято Перемоги» (Міжгірська РДБ) на Закарпатті; книжково-ілюстративні експозиції «Трагедія Бабиного Яру», «Вклонися моя Україно, тим людям, величним і скромним, що в назвах фронтів титанічних пронесли наймення своє...» (Київська ОБД); книжково-ілюстративні виставки «Війна і Перемога очима художників», «Велич Перемоги урочиста і свята», віртуальна виставка «Плакати Перемоги» у Кіровоградській ОБД ім. А. П. Гайдара, «Незгасимий вогонь пам'яті» (Олександрівська РДБ), «Перемога одна на всіх» (Гайворонська РДБ) на Кіровоградщині; виставка-експозиція «Вічний вогонь пам'яті», виставка-пам'ять «Незабутні кроки Перемоги», виставка-реквієм «Ми про це не забудемо ніколи!», виставка-меморіал «Немеркнуче світло великого подвигу», виставка-експозиція «Велике свято Перемоги» Миколаївська ОБД ім. Лягіна; виставка-пам'ять «Роки війни — століття пам'яті», виставка-свято «Йде по світу весна без війни», виставка-спогад «Роки летять, а пам'ять не згасає», виставка-панорама «Місто слави і краси — мій рідний Кременчук» (Кременчуцька ЦБС для дітей) на Полтавщині; виставка-перегляд «Пісня, обпалена війною» у Рівненській ОБД, яка супроводжувалася текстами творів, їх музичними записами та художньо-документальними джерелами про історію створення пісень воєнних років; книжкові виставки «Рядки, обпалені війною», «...А безіменних не було, ні висоти, ні тих, хто брали», «...Подвиги їх живуть віки, печаті війни у пам'яті не стерти», «Нам 41-й не забути, нам 45-й славити в віках», «Пам'ять серця, пам'ять сивини, пам'ять тих, хто не прийшов з війни», «Сини української землі», «Мистецтво

та війна» у бібліотеках для дітей Сумщини; книжково-ілюстративна виставка «Будь славен, день святої Перемоги» (Тернопільська ОБД), «9 травня — День пам'яті та надії» (Монастирська РДБ), «Пам'ять серця, пам'ять сивини, пам'ять тих, хто не прийшов з війни» (Заліщицька РДБ) на Тернопільщині; виставка-вшанування. «Жива історія», виставка-пам'ять «Біла косинка з червоним хрестом», виставка-польова пошта «Хіба буває ніжність на війні?...» у Херсонській ОБД ім. Дніпрової Чайки; книжково-ілюстративна виставка «Ми читаємо про Велику Вітчизняну війну» (Красилівська РДБ) та виставка-пам'ять «Війна болить і досі ранами» (Нетішинська МДБ) на Хмельниччині; виставка краєзнавчої літератури «Події і люди у житті краю» (Золотоніська РДБ), виставки-хроніки «Етапи визволення» (Звенигородська РДБ), «Черкащина: сторінки бойової слави» (дитяча бібліотека-філія № 1 Уманської МЦБС), фотовиставки «Ішов дорогами війни солдат» (Драбівська РДБ), «Окупаційний відгомін Умані» (Уманська ЦМДБ), виставка героїчних портретів «Хай покоління знають» (Смілянська спеціалізована бібліотека-філія для дітей ім. Т.Г. Шевченка), виставки-панорами «Пам'ять як сховок життя», «Друга світова: сучасний вимір», «Незаслужено забуті книги про війну» (Уманська РДБ) на Черкащині; виставка-реквієм «Повік ті дні із пам'яті не стерти» (Чернівецька ЦДБ), виставка-спогад «Дорогою пораненої пам'яті» (бібліотеки-філії для дітей № 1 та № 2 Чернівецької ЦБС), «Юні свідки війни» (Чернівецька ОБД), «Ми подвиг вічно будем пам'ятати» (Заставнівська РДБ) у Чернівецькій області; виставки-панорами «Чернігівщина — край партизанської слави» (Ніжинська РДБ), «У слові й пісні ожива велика слава Перемоги» (Варвинська РДБ), «Їх імена у літописі Другої світової війни» (Новгород-Сіверська РДБ), фотовиставка «Весна 45-го року» (Менська РДБ), виставка-хроніка «Хто знав, хто вів смертям та стратам лік...» (Прилуцька МДБ) на Чернігівщині.

5. Видавнича діяльність: методико-бібліографічні видання

За період 2012-2014 рр. фахівцями спеціалізованих бібліотек для дітей підготовлено і видано ряд методико-бібліографічних матеріалів патріотичного спрямування серед яких:

- *рекомендаційні, бібліографічні, інформаційні покажчики та статки літератури:* «У вогні та полум'ї» (Барська РДБ Вінницької

обл.), «Стала пам'ять людська обеліском» (Крижопільська РДБ Вінницької обл.), «Про дитинство, обпалене війною», «Дорогами болю» (Вінницька ОБД ім. І.Я. Франка); «Ехо далекої війни» (Дніпропетровська ОБД), «Велика Вітчизняна війна очима письменників України», «У пам'яті навіки збережу: до 70-річчя визволення Обухівщини від нацистських окупантів» (Обухівська РДБ Київської обл.); «Маленькі герої великої війни», «Онукам про подвиги дідів» (Кіровоградська ЦМДБ), «Пам'ятайте, друзі, цих людей довіку» (Врадівська РДБ Миколаївської обл.), «Рядки воєнної звитяги», «Пам'ять люди про вас бережуть» (Кобеляцька РДБ Полтавської обл.), «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього: до річниці визволення України від нацистських окупантів» (Полтавська РДБ), «Доторкнися серцем до подвигу», «Герой, яким пишається Сумщина: Сидір Артемович Ковпак: до 125-річчя від дня народження двічі Героя Радянського Союзу, партизанського генерала» (Сумська ОБД ім. М. Островського), «Імена, які стали легендою: до 100-річчя від дня народження видатних земляків, учасників Великої Вітчизняної війни» (Кіровоградська ОБД ім. А.П. Гайдара), «Злочин проти людяності (до 70-х роковин Корюківської трагедії)» (Чернігівська ОБД ім. М. Островського);

- *методико-бібліографічні посібники та рекомендації для організаторів дитячого читання: «Розкажіть дітям про війну»* (Дніпропетровська ОБД), «І слава їх стає безсмертна: юні месники Житомирщини: до 70-річчя визволення м. Житомира та Житомирської області від нацистських окупантів» (Житомирська ОБД), «Тихі зорі вічної пам'яті: до 70-річчя визволення України від нацистських окупантів» (Червоноармійська РДБ Житомирської обл.); «1943. Корюківка: до 70-ї річниці Корюківської трагедії» (Закарпатська ОДЮБ), «Забуттю не підлягає: до 70-річчя визволення України від німецько-нацистських окупантів» під назвою (Старокостянтинівська РДБ Хмельницької обл.), «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього: до 70-ї річниці визволення України від нацистських окупантів» (Жорсунь-Шевченківська РДБ Черкаської обл.);
- *методичні поради та рекомендації «Національно-патріотичне виховання дітей у бібліотеці»* (Компаніївська РДБ Кіровоград-

ської обл.), «Свято Визволення — свято надії» (Олександрівська РДБ Кіровоградської обл.), «Немеркнуче світло великого подвигу» (Братська РДБ Миколаївської обл.), «А пам'ять жива: до 70-річчя визволення України» (Баштанська РДБ Миколаївської обл.), «Патріотизм — невід'ємна частина виховання молодого покоління нашої країни» (Новосанжарська РДБ Полтавської обл.), «Знаймо і пам'ятаймо свою історію», «Пам'ятати, не можна забути: до організації та проведення конкурсу пошукових робіт» (Полтавська РДБ), «Прапороносець Перемоги — Олексій Берест: матеріали з популяризації документів до 90-річчя від дня народження Героя України О. Береста», «Згадуємо про далеку ту війну: подорож у минуле: до 70-річчя з дня визволення Чернівців від нацистських окупантів» (Чернівецька ОБД), «Організація та проведення заходів до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні» (Глибоцька РДБ Чернівецької обл.);

- *попереджувальна довідка* до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні «Знищене, але незнищення» (Тернопільська ОБД);
- *історичний екскурс* «Партизанська слава Черкащини: до 70-річчя звільнення Черкащини від нацистських окупантів» (Черкаська ОБД);
- *бібліографічний огляд-дослідження літератури* для читачів-дітей 12-14 років «Доторкнися до подвигу серцем: до 90-річчя від дня народження Героя Радянського Союзу Ніни Сосніної» (Житомирська ОБД);
- *історичний календар* «Невмируща партизанська слава» (Бібліотека-філія №14 МКЗК «ЦСБД» м. Дніпропетровськ).

6. Проведення моніторингів та соціологічних досліджень з питань патріотичного виховання у бібліотеках для дітей

Бібліотеки для дітей, досліджуючи зацікавлення та особливості сприйняття заходів патріотичної тематики своїми читачами, проводили соціологічні, моніторингові дослідження та анкетування. Для визначення читацького інтересу до літератури про події Другої світової війни Тульчинською РДБ Вінницької області проведено соціологічні дослідження «Я читаю про Другу світову війну», Дніпропетровською ОБД — моніторинг «Яку літературу про Вели-

ку Вітчизняну війну читають діти і підлітки сьогодні», Бобринецькою РДБ Кіровоградської області — соціологічне вивчення «З ким ти обговорюєш книги про Велику Вітчизняну війну?». Визначити, яку саме літературу про Другу світову війну читають старшокласники поставили собі за мету бібліотекарі Вільшанської РДБ Кіровоградської області, що провели анкетування «Пам'ять про подвиг. Що ви знаєте про нього?» серед користувачів-учнів 8-9 кл. Висновки за підсумками анкетування засвідчили необхідність більш активної популяризації літератури патріотичної тематики, розповсюдження відповідних знань, використання різноманітних інформаційно-масових заходів. Аналогічні опитування проходили і у інших бібліотеках: анкетування дітей 7-9 кл. «З книжок про війну про бої ми читаємо» (Лубенська РДБ Полтавської області); бліцопитування «Чи читають книги про війну у вашій родині?» (Кіровоградська ЦМДБ); «Чи цікавлять вас твори про війну?» (Варвинська РДБ) та «Що ми знаємо про війну» (Новгород-Сіверська РДБ) на Чернігівщині; аналіз читання за формулярами «Чи читають книги про війну школярі» (Кіровоградська ЦМДБ) та моніторингове дослідження «Вивчення активності читання в бібліотеці літератури воєнно-патріотичного змісту» (Кременчуцька ЦБС для дітей). Патріотичні настрої дітей визначали: анкетування «Ставлення підлітків до питань війни та миру», що проводилось Уманською ЦМДБ серед учнів 8-х кл., опитування «Чи вважаєте Ви себе патріотом України?», яке пройшло у бібліотеках Христинівського району на Черкащині та анкетування «Патріотизм у розумінні сучасних дітей та молоді», проведене Заставнівською РДБ Чернівецької області.

7. Співпраця бібліотек для дітей з музейними закладами

Співпраця бібліотек для дітей з музеями, спрямована на прищеплення патріотичних почуттів, має різні форми. Однією з популярних — є презентація бібліотеками виставок з числа експонатів кімнат бойової слави та історичних музеїв. Так, у Добровеличківській РДБ Кіровоградської обл. під час патріотичної години для учнів 6-10 кл. «Сповідь солдатських сердець», присвяченої 70-річчю визволення Добровеличківського району, зачитувалися листи-спогади учасників буремних часів та відбувся перегляд електронної презентації «70 ро-

ків визволення Добровеличківського району», на слайдах якої демонструвалися старі фотографії із архіву Добровеличківського районного краєзнавчого музею. На Черкащині у Чигиринській РДБ бібліотекарі, читачі-діти та працівники національного історико-культурного заповідника «Чигирин» організували виставку-фотофакт «Всіх сліз земля ще не ввібрала...», а у Корсунь-Шевченківській РДБ експонувалися пересувні виставки експонатів з фондів Корсунь-Шевченківського історико-культурного заповідника: «Партизани Корсунщини в боях за Батьківщину», «Овіяні славою», «В боях за Україну», «Червоніли сніги в Кобзаревім краю», «Видатні люди — учасники Корсунь-Шевченківської битви», «Бойові реліквії розповідають», «Моя юність в оstarбайтерах» тощо. Черкаською ЦМДБ до дня визволення м. Черкаси підготовлено ювілейну виставку експонатів «Фронтіві реліквії розповідають» та святкову фотовиставку до Дня Перемоги «І вистояли, і перемогли». Виставки сформовані на основі експонатів із фонду історичного музею Черкаської ЗОШ № 5 та фотокарток із домашніх архівів місцевих ветеранів.

Ще більш поширеним способом співпраці є організація екскурсій до музеїв для читачів бібліотеки. Так, на Кіровоградщині бібліотекарі Вільшанської РДБ, вшановуючи подвиг воїнів-визволителів України, спільно з Вільшанським районним українсько-болгарським історичним музеєм ім. Івана Гуржоса провели годину пам'яті «Вшановуємо Подвиг. Вони визволяли Батьківщину», на яку запросили ветерана Другої світової війни, краєзнавця Г.Г. Гончаренка. Розповідь про визволення Кіровоградської області школярам провела директор музею, презентувавши фотовиставку світлин Героїв Радянського Союзу. Працівниками ж районної бібліотеки для дітей на заході було представлено буклет, підготовлений спільно з працівниками музею, «Спогади, обпалені війною. Згадує Г.Г. Гончаренко», перший примірник якого подарували ветерану. У Новоукраїнській РДБ користувачі молодшого шкільного віку разом з бібліотекарями під час екскурсії «Стежками пам'яті» відвідали пам'ятники воїнам Другої світової війни та завітали до Краєзнавчого музею Новоукраїнського району, де завідувач музею М.О. Гарашенко розповів про концтабір Адабаш, розташований у Гусарському урочищі, «Книгу пам'яті» району та представив екс-

понати музею воєнної доби. Працівниками Великобагачанської РДБ на Полтавщині традиційно організуються тематичні екскурсії та проводяться спільні масові заходи на базі Великобагачанського районного краєзнавчого музею, де створено кімнату, присвячену подіям Другої світової війни. На Черкащині бібліотекарі Катеринопільської РДБ здійснили з читачами історичну мандрівку до Катеринопільського районного краєзнавчого музею «Мандрівка дідусями стежками війни», на якій діти почули фронтові пісні, а також навчилися згортати солдатські трикутники-листи. А під час історичної подорожі «Бойовими шляхами Черкащини» з дітьми спілкувалися голова районної ради ветеранів М.М. Полішук та директор музею В.М. Яковенко, який під час екскурсії музеєм розповідав про визначальні битви за рідний край. Уманська ЦМДБ запросила своїх читачів-учнів 7-9 кл. на екскурсію до Державного історико-архітектурного заповідника «Стара Умань» на виставку живопису і графіки митців Умані «Переможна весна Черкащини».

На Хмельниччині працівники Чемеровецької РДБ провели для юних читачів музейну годину пам'яті «Подвиг дідів — гордість нащадків» у приміщенні Чемеровецького районного народного історико-краєзнавчого музею, де накопичено інформацію про події тих страшних років. Тому діти із захопленням і цікавістю слухали розповідь працівника музею про події, які розвивалися в Україні у 1941-1945 рр. Ізяславською РДБ спільно з Ізяславським районним історико-краєзнавчим музеєм організовано літературний десант «Йдемо доobelісків, як на сповідь» у міському сквері Слави біля пам'ятника визволителям міста. Із розповіді директора музею діти дізналися про героїзм та мужність земляків, а також взяли участь у флешмобі «Ми за мир».

Нерідко бібліотеки запрошують до участі у своїх заходах працівників музеїв. Зокрема на Кіровоградщині РДБ співпрацює з Новоархангельським районним краєзнавчим музеєм, запрошуюючи представників закладу на заходи з користувачами-дітьми. Так, за участі директора музею Ю.Б. Садовенка, проведено годину пам'яті, приурочену до Дня визволення Новоархангельська від нацистських окупантів «Війною палала рідна земля». Діти дізналися про військові події, ознайомилися з експонатом краєзнавчого музею — картою-

схемою та переглянули книжкову виставку «Їх подвиг житиме в наших серцях». Почесним гостем став ветеран Другої світової війни Л. Л. Свириденко, який згадав своїх бойових товаришів, поділився спогадами того жахливого часу і закликав дітей свято берегти пам'ять про бойові подвиги односельців. Голованівською РДБ спільно з Музеєм історії Голованівського району, районною радою організації ветеранів України до Дня партизанської слави підготовлено годину пам'яті «Немеркнуче світло великого подвигу», для учнів 9-х кл. Про діяльність партизан на Голованівщині розповіли директор музею А. Г. Іванчишина та голова районної ради організації ветеранів України І. О. Леонов, а бібліотекарі представили слайдову презентацію про діяльність підпільної молодіжної організації «Спартак», що діяла під час Другої світової війни у с. Красногірка Голованівського району. Добровеличківська РДБ також тісно співпрацює з Добровеличківським районним краєзнавчим музеєм, організовуючи спільні заходи з патріотичного виховання читачів-дітей. Музей допомагає бібліотеці експонатами, кінофотодокументами, старими фільмами самодіяльної кіностудії «Пам'ять», презентаціями з фондів музею. Зокрема, пройшов вечір пам'яті «Ви крок за кроком наближали переможну мить» для учнів 8 кл. за участю наукового співробітника районного краєзнавчого музею Н. Ю. Куделі. Візуальним доповненням заходу стали презентація «Герої — наші земляки», виставка книжково-ілюстративних матеріалів «Живи, пам'ять» та кадри із кінохроніки про Другу світову війну.

На Сумщині Охтирською ЦДБ проведено годину пам'яті «Між життям і безсмертям мости», присвячену землякам, які боронили від ворога рідний край, а також усім тим, хто брав участь у боях на Курській дузі. Гостя заходу — науковий співробітник місцевого краєзнавчого музею О. В. Бойко розповіла дітям про бої під Охтиркою, показала багато фотографій і документів про ту історичну подію. Доповнила розповідь книжкова виставка «Нашу пам'ять обпалює Вічний вогонь», а закінчився захід хвилиною мовчання біля пам'ятника Герою України О. Бересту.

На Черкащині на історичну годину «Пам'ять серця, пам'ять сивини» та годину-реквієм «Їх пам'ятає Черкащина» у Монастирищенській РДБ завітала старший науковий співробітник районного краєзнавчого

музею К. Г. Бульба, яка розповіла про героїчні бої на землях Монастирищини під час визволення району та про подвиги земляків.

Заліщицька РДБ спільно з районним історико-краєзнавчим музеєм, де діє стаціонарна експозиція, присвячена Другій світовій війні, провели годину пам'яті «Історія промовляє, експонати засвідчують». З метою патріотичного виховання дітей працівники бібліотеки та музею підготували спільну акцію «Доброго ранку, ветерани!», під час якої діти вітали святковими листівками учасників та ветеранів Другої світової війни.

На Хмельниччині Славутською МДБ спільно з краєзнавчим музеєм проводяться уроки мужності, присвячені Дню Перемоги. У співпраці з історико-краєзнавчим музеєм у Чемеровецькій РДБ проходять вечори пам'яті, присвячені визволенню України від нацистських окупантів. Про подвиг солдат у роки війни свідчать кадри воєнної кінохроніки, солдатські листи та інші експонати часів Другої світової війни, що демонструються читачам.

Співпрацюють з краєзнавчими музеями та музеями, що містять експозиції, присвячені подіям Другої світової війни також і інші бібліотеки для дітей: МДБ Мукачевської ЦБС у Закарпатській обл. — з музеєм бойової слави «Пам'ять» при Мукачівській ЗОШ І-ІІІ ст. № 10; Київська ОБД — з Національним музеєм-заповідником «Битва за Київ у 1943 р.»; На Миколаївщині ОБД ім. В. О. Лягіна — з музеєм «Підпільно-партизанський рух» на Миколаївщині в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1944 р.р., Миколаївська ЦМДБ ім. Ш. Кобера і В. Хоменка — із Миколаївським Краєзнавчим музеєм, Очаківська РДБ — Історико-краєзнавчим музеєм ім. О. В. Суворова, Первомайська ЦДБ — з музеєм «Партизанська іскра»; Оржицька РДБ — з Чорнухинським літературно-меморіальним музеєм Г. С. Сковороди, де є експозиція, присвячена подіям Другої світової війни, Новосанжарська РДБ та Пирятинська РДБ — з місцевими краєзнавчими музеями на Полтавщині; Тернопільська ОБД — з Тернопільським обласним краєзнавчим музеєм та Тернопільським історико-меморіальним музеєм політичних в'язнів; Прилуцька МДБ — з Корюківським краєзнавчим музеєм та з краєзнавчим музеєм ім. Олега Кошового, Ніжинська РДБ — з районним військово-історичним музеєм ім. М. П. Кирпоноса на Чернігівщині.

8. Діяльність гуртків та читачьких об'єднань за інтересами

Велику увагу патріотичному вихованню приділяють клуби та об'єднання за інтересами, що функціонують у бібліотеках для дітей з метою виховання свідомих громадян, що знають історію свого народу та пишуться героїчними вчинками своїх земляків. Завдяки їх діяльності сьогоднішнє молоде покоління і надалі зберігатиме пам'ять про подвиги батьків і дідів, які з честю і гідністю пройшли вогонь війни.

На Черкащині значну роботу відповідного спрямування проводять бібліотеки для дітей м. Умань, де з 90-х років ХХ ст. функціонує клуб «Добротворець», що об'єднує учнів 6-8 класів, відповідально ставиться до волонтерства й регулярно співпрацює з Уманським будинком ветеранів і клубом ветеранів війни та праці «Надвечір'я». Серед заходів, спрямованих на вшанування учасників Другої світової війни заслуговують на увагу такі як: акція «Привітай ветерана» та святковий рейд «Вклонімося сивині солдатів, що Перемоги наближали мить» (привітання підшефних ветеранів з Днем Перемоги та річницями звільнення рідної землі від нацистських окупантів); мистецький мікс «Чарівний настрій нам весна дарує» (виступ в Уманському будинку ветеранів); святкова акція «Слава тим, хто здобув Перемогу» (вшанування ветеранів). В Уманській міській бібліотеці-філії № 2 для дітей функціонує клуб «Краєзнавець» для учнів 6-7-х класів, що співпрацює із загальноосвітніми школами міста, міською радою ветеранів та краєзнавчим музесм.

На Сумщині з великим патріотичним піднесенням учасники історико-краєзнавчого клубу «Краяни», що діє у Білопільській ЦДБ з 2014 р., здійснюють велику пошукову роботу, мета якої — збір інформації для альбому «Солдатський подвиг» та інформації про історію назв вулиць міста, названих на честь героїв Другої світової війни та воїнів-учасників бойових дій на території інших держав. Юні члени клубу «Патріот» Олександрівської сільської бібліотеки-філії Буринської ЦБС стали учасниками краєзнавчої години «Вистояти і перемогти», яка була приурочена до Дня визволення Буринського району від німецько-нацистських окупантів.

На Закарпатті при Ужгородській міській бібліотеці для дітей працює клуб «Ветеран», що об'єднує ветеранів війни та праці міста, які традиційно проводять зустрічі з підростаючим поколінням,

під час яких старше покоління ділиться власними спогадами про події воєнних років, що відбувалися на території міста, проводяться діалоги між дітьми та ветеранами, організовуються музично-літературні вечори.

У Дружбівській МДБ Ямпільської ЦБС члени клубу «Атлантиди» зустрічаються з ветеранами Другої світової війни та воїнами-інтернаціоналістами.

Житомирською ОБД у 2012 р. було започатковано історико-краєзнавчий проект «Молоде покоління XXI століття – дітям війни»;

На Миколаївщині діє читацьке об'єднання за інтересами, «Дороги війни — дороги Перемоги» (Доманівська ЦБС);

На Чернігівщині на виховання юних патріотів спрямована діяльність читацьких об'єднань «Ріднокрай» (Ніжинська РДБ) та «Патріот» (Варвинська РДБ), а також краєзнавчого клубу «Витоки» (Борзнянська РДБ).

Отже висвітлена інформація вкотре підтверджує вагоме значення та місце спеціалізованих бібліотек для дітей у системі формування та виховання патріотичної свідомості підростаючого покоління, яке сьогодні сповнюється новим змістом. На сучасному етапі українського державотворення надзвичайно актуальним є питання виховання національних цінностей, активної громадянської позиції, поваги до прав і свобод інших громадян на основі загальнолюдських, духовних та моральних принципів. І саме бібліотека для дітей, як потужний інформаційно-освітній, соціокультурний та дозвіллевий центр, що володіє ґрунтовною базою інформаційних ресурсів і можливістю донести їх до широкої аудиторії, використовуючи різноманітні форми і методи, ефективно відповідає на виклики сьогодення та впливає на виховання якісно нового покоління юних громадян з національно-патріотичними орієнтирами.

ДЛЯ ПОДАТОК

Огляд діяльності
**Патріотичне виховання у бібліотеці
як основа духовного розвитку дитини:
до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні**

Автор-укладач
ХЛЪОБАС Наталія Андріївна

Літературний редактор: Полісаєва В. Я.

Комп'ютерна верстка: Кійко Н. М.

Підписано до друку 07. 08. 2015 р.
Зам. № 14. Тираж 75 прим.

Видавець та виготовлювач:
НБУ для дітей
Вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

НБУ для дітей
Вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс: 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua